

Олійник С.В.

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ТОРГОВЕЛЬНІ УГОДИ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ ЯК СКЛАДОВА ОРГАНІЗАЦІЇ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА ПРАВОБЕРЕЖЖІ УКРАЇНИ В 1919 РОЦІ

У статті, на основі залучення неопублікованих та опублікованих джерел, фахової літератури, висвітлюється історія Української галицької армії на Правобережній Україні. Предметом уваги є місце і роль торговельних угод в організації та реалізації процесу забезпечення функціонування галицького війська в регіоні восени 1919 року. Показано, що дана тема ще не була предметом належної уваги істориків і потребує дослідження. Охарактеризовано історичні умови в яких відбувалося підписання торговельних угод. Проаналізовано складові процесу організації і вирішення проблеми забезпечення галицького війська та доведено необхідність використання у цій системі саме торговельних угод. На конкретних прикладах показано, що торговельні угоди укладалися Українською галицькою армією через її Начальну інтендантуру з купцями Наддніпрянищини та Наддніпрянищини. Зазначено, що найраніше відома торгова угода датована 11 вересням, а найпізніша – була укладена 22 листопада 1919 року. З'ясовано, що угода могла укладатися не лише з одним купцем. Сторону продавця в угоді могли представляти і декілька купців. Мали місце факти неодноразових домовленостей про постачання необхідного з одним і тим же торговцем. Проаналізовано предмети та умови купівлі-продажу та обміну. Доведено, що торговельні угоди стосувалися харчового та матеріального забезпечення галицького війська. Основну частку постачання війська становили предмети харчування: велика рогата худоба, сало, сіль, картопля, капуста, овес. В переважній більшості торговельні операції передбачали грошові розрахунки. Зазвичай це були карбованці, але у випадку з продавцями з Галичини допускалися австрійські крони. Значного поширення набули бартерні розрахунки. Відзначено, що головним обмінним фондом галицького війська слугував цукор, що знаходився на підконтрольних йому цукроварнях. На конкретних фактах показано, що домовленості про поставки не обмежувалися якимось одним товаром, а інколи стосувалися кількох різних видів продукції. Зазначено, що угоди укладалися належним чином, у них детально прописувалися обов'язки продавця і покупця. За погодженням усіх сторін суперечки вирішувалися за допомогою Польового суду Команди Етапу Української галицької армії. Показано, що не всі угоди виконувалися. На то були об'єктивні причини. Попри це торговельні угоди, які укладалися між Начальною інтендантурою у купцями з Наддніпрянищини і Наддністрянищини, допомогли вирішенню проблеми забезпечення галицького війська, насамперед у харчуванні, та сприяли збереженню його функціонування на теренах Правобережжя восени 1919 року.

Ключові слова: галицьке військо, забезпечення, Правобережна Україна, Українська галицька армія, торговельні угоди.

Постановка проблеми. Боездатність будь-якої армії не в останню чергу залежить від її забезпечення усім необхідним: озброєння, обмундирування, боєприпаси, продукти харчування тощо. Все це яскраво простежується і в умовах сьогодення, коли ЗСУ ведуть боротьбу з ворожими російськими військами. Тому цілком ймовірно для українських державних та військових керівників може стати в нагоді досвід часів визвольних змагань українського народу початку ХХ ст., зокрема вирішення питання забезпечення Української галицької армії (далі УГА) на теренах Пра-

вобережної України восени 1919 року шляхом торговельних угод між військом і населенням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення УГА на Правобережжі в 1919 році неодноразово привертало до себе увагу істориків. Вперше воно було піднято в спогадах сучасників тих подій – колишніх галицьких вояків [1; 5; 6; 11; 12]. Не могли його обминути у своїх працях, які з'явилися міжвоєнний і після другої світової війни періоди, представники української діаспори [3; 19]. У всіх цих виданнях міститься констатація факту важкого, навіть поде-

коли критичного, стану матеріально-технічного та харчового забезпечення галицьких підрозділів, що негативно впливало на його боєздатність. Водночас зазначається, що галицьке військо командування, як і самі галицькі стрільці не мирилися з цим, і прагнули виправити ситуацію беручи участь у жнивях, здійснюючи обмін необхідного з місцевими мешканцями тощо. Після проголошення незалежності України в 1991 році вітчизняні історики активно долучилися до розробки історії Української революції 1917–1921 років, діяльності УГА. В ряді публікацій зверталася увага на питання функціонування галицького війська та організації його забезпечення всім необхідним [2; 7; 9; 10]. Однак поза увагою істориків залишився факт укладання Начальною інтендантурою УГА торговельних угод, які б мали покращити матеріально-технічне та харчове становище галицьких вояків. Вперше факт заключення торговельних угод галицьким військом на Правобережжі було констатовано в 1995 році С. Олійником [8]. Більш ширший контекст цього явища, представлено в його спільній з О. Завальнюком монографії «Українська галицька армія на Поділлі в (липень 1919 – травень 1920 рр.)» [4, с. 188–189]. Загалом питання укладання торговельних угод виявилось малодослідженим, наявна лише констатується такого факту та кілька прикладів того, що планувалося придбати галицькими військовим у торговців.

Постановка завдання. Мета даної статті полягає в тому, щоб на основі аналізу архівних матеріалів та історіографічних надбань показати місце, вагомість, роль в організації забезпечення галицького війська на Правобережжі восени 1919 році торговельних угод, які уклалися Начальною інтендантурою УГА з галицькими і правобережними купцями.

Виклад основного матеріалу. В середині липня 1919 року Українська галицька армія, в силу домовленостей з керівництвом Другої УНР, прибула на Велику Україну і розпочала спільно з республіканською армією боротьбу проти радянсько-більшовицьких поневолювачів. Прибуття галичан сприяло позитивній зміні ситуації на українсько-більшовицькому фронті. Об'єднана українська армія одразу ж розпочала наступальні операції, в ході яких було звільнено Проскурів, Жмеринку, Вінницю. Такі успіхи дали змогу розгорнути наступ на Київ та Одесу. Восени ситуація ускладнилася поширенням епідемії тифу та наявністю нового ворога, яким стала білогвардійська денікінська армія.

Ситуація ускладнювалася тим, що Українська галицька армія на Правобережній Україні не мала належної військової інфраструктури, і не могла продукувати забезпечення армії усім необхідним. Виявилось, що запевнення Головного отамана С. Петлюри про належну підготовку до прибуття галичан далекі від заявленого [4, с. 70]. Водночас слід було враховувати й те, що місцеве населення на перших порах ставилося до галичан не лише з недовірою [5, с. 7; 111, с. 85], а мали місце навіть ворожі дії [4, с. 152–153]. Як свідчать сучасники, становище було надзвичайно складним. Всі інтендантські відділи майже не мали харчових запасів [5, с. 8; 12, с. 265]. Рятувалися за рахунок участі в жнивях, отримуючи за це частку [5, с. 12–13; 6, с. 14; 9, с. 193; 10, с. 59]. Архівні джерела вказують на пусті харчові склади Команди етапу [13, арк. 212]. Потрібно було вживати заходів для виправлення ситуації з забезпеченням галицьких підрозділів.

Поступово взаємини галичан з місцевим населенням почали налагоджуватися. Замість неприязні з'явилася взаємоповага. Це створювало гарні перспективи покращення справи забезпечення галичан за допомогою співпраці з населенням Правобережної України.

Усі тилові функції, а також вирішення проблем забезпечення входили до компетенції Команди етапу УГА [1]. Ще однією важливою структурою у цій сфері була Начальна інтендантура, як частина етапної служби, котра займалася проблемами матеріально-технічного, харчового та грошового забезпечення галицьких частин [12].

Начальна інтендантура УГА мала певні фінансові можливості. Як свідчать архівні документи та спогади сучасників, на потреби галицького війська виділялися певні кошти. Попри їхнє вимірювання десятками мільйонів крб, цього було все ж таки замало, адже зростаючі масштаби інфляції знецінювали закупівельні можливості галицького війська [4, с. 192].

Як зазначав Л. Шанковський, в УГА найбільшою проблемою була нестача набоїв та амуніції [16, с. 28–29]. Подібна проблема була і в армії УНР. Тому мали місце певні сподівання на реалізацію заклику влади до населення, що воно готове платити за набої, за справну рушницю. Збору підлягали шинель – 100 крб, кожух – 250 крб, жупан, свитка – 150 крб, шапка – 10 крб, теплі онучі – 10 крб, тілогрійки – 25 крб, ватні або суконні штани – 50 крб, пара чобіт – 350 крб, пара черевиків – 250 крб [3, с. 247].

Досить поширеною була практика закупівлі сільськогосподарської продукції, щоправда за фіксованою ціною, спеціально встановленою владою для війська [15, арк. 46–47]. У випадку відмови продати харчі за встановленими цінами передбачалася конфіскація [16, арк. 16 зв. 17]. Мала місце практика закупівель і на місцевих ринках. Так, у перші дні перебування за Збручем інтендантські служби одного з галицьких корпусів на базарі в Шатаві закупили 5 корів та кілька кілограмів сала [15, арк. 18].

Галичанам доводилось займатись вимінюванням. Під час наступу вони отримали, як здобич, велику кількість цукру на заводах в Барі, Гнівани, Красилові і Сиверинівці. Згодом його вдалося обміняти на м'ясо, хліб та одяг. Особливо великих розмірів це явище набуло в листопаді, в момент великої скрути в армії [11, с. 61; 18, арк. 12].

Одним з шляхів часткового розв'язання продовольчого питання були добровільні пожертвування місцевих жителів. Але суттєво поліпшити харчове забезпечення галицького війська ці жертви не могли. Найуспішнішою акцією став «Тиждень козака», організований українською владою, під час якого населення зносило для війська одяг, білизну, взуття тощо. Він проходив з 12 по 19 жовтня [7, с. 83]. На жаль скільки із зібраного перепало галицькому війську встановити не можливо.

Аналіз архівних матеріалів свідчить, що маючи певні кошти, Начальна інтендантура уклала як з галицькими, так і з місцевими торговцями угоди на придбання необхідного для армії. Загалом така практика набула свого поширення восени 1919 року. Щодо угод укладених влітку 1919 року – інформація поки що відсутня.

Перебуваючи на Правобережжі галицьке військове командування не полишало зв'язків із рідним краєм. А враховуючи той факт, що між УНР і Польщею було перемир'я, не дивним видається налагодження торгових стосунків з галицькими купцями. Найперша така угода з ними на поставки до УГА датована нами 11 вересням 1919 року. Постачальником виступав купець Давид Бавер з Монастирська, який перебував на той час у Жмеринці. Галицький торговець зобов'язався поставити Начальній інтендантурі безпосередньо на склади в Жмеринці та Дунаївцях 300 штук великої рогатої худоби (далі ВРХ) по 625 крб за пуд живої ваги (за умови, що вона має важити не менше 10 пудів, молода і здорова). Угода була розрахована на 10 днів (30 одиниць на день: 20 до Жмеринки і 10 – до Дунаївців) [14, арк. 1]. Інколи

угоди були значно детальніше розписані. Прикладом цього може слугувати угода з галицькими купцями Гершем Райхом та Соломоном Герцвайгом, укладена 15 вересня. Вони зобов'язувалися доставити до Начальної інтендантури УГА 30 тис пудів вівса у власних мішках (10 тис до 30 вересня, а решту – до 20 жовтня). Згідно умови овес мав бути сухий, незростлий, чистий та здоровий. В умові встановлювалися правила і маршрут доставки, який передбачав військовий супровід до визначеного заздалегідь харчового складу. Останній мав видавати посвідчення про отримання і зваження. Натомість галицькі купці отримували оплату в 200 крб за кожен доставлений пуд вівса. Мішки поверталися господарям. Водночас передбачалася і альтернатива грошовій оплаті. Так Начальна інтендантура могла розрахуватися за отриманий овес мелісою (три пуди меліси за один пуд вівса) та цукром за 1/3 вівса (один пуд вівса – пів пуда цукру). Ще одним нововведенням, яке стало постійною практикою в майбутньому, був факт того, що гербовий збір сплачувався купцями [14, арк. 2].

Угоди з галицькими торговцями уклалися і в наступному місяці. Так, бучацький купець Антон Дембіцький, що знаходився в Кам'янці-Подільському, згідно угоди від 11 жовтня 1919 року зобов'язувався постачати щотижнево на харчові склади в Жмеринці або Кам'янці-Подільському 50 пудів сала по ціні 3600 крб за пуд (сало мало бути солоне, нестаре, товщини не менше 3 см). Угода була розрахована до 31 грудня цього ж року [14, арк. 8]. Слід відмітити, що в жовтні копії угод почали отримували регістратора Начальної інтендантури, її бюджетно-статистичний і харчовий відділи, харчовий склад та польовий контролер, а це, на наше переконання, свідчить про те, що в УГА таким угодам приділяли велику увагу, розуміючи їх важливість для функціонування війська.

13 жовтня було укладено угоду з Гершем Барбером з Красного на щотижневу поставку щонайменше 500 пудів живої ваги ВРХ (від 10 до 12 пудів ваги) не старшої 12 років і не тільної за ціною 500 крб за пуд живої ваги. Пунктом доставки слугувала Жмеринка. Водночас на відміну від попередніх, умова даного договору мала нові пункти, яких раніше не було. Враховуючи можливі труднощі виконання угоди Гершер Барбер мав вказати Начальній інтендантурі свого представника в Жмеринці, а також внести грошову заставу в розмірі 25 тис крб. [14, арк. 10]. На наш погляд, дані нововведення могли бути пов'язані із не зовсім сумлінним виконанням своїх угод попере-

дниками, а можливо – і простою перестраховкою з боку Начальної інтендантури. Місцем вирішення спірних питань обома сторонами визнавався Польовий суд Команди етапу УГА. Постачальник отримував право безкоштовного транспортування товару залізницею, користування державними телеграфами і телефонами, а також забезпечувався відповідним ескортом [14, арк. 10].

Мали випадки коли з окремими купцями укладалася не одна, а кілька угод. Так, згадані вище Давид Баверон та Герш Райх (вересневі угоди – С.О.), відповідно до угоди від 13 жовтня зобов'язалися доставляти до Жмеринки не менше 2300 пудів живої ваги ВРХ (10–12 пудів кожна, не старше 12 років і не тільні), з яких не більше 5% телят (не менше 8 пудів ваги) по ціні 505 крб за кожен пуд живої ваги. Нововведенням в угоді стало залучення до прийому тварин ветеринара. Грошова застава мала складати 120 тис крб. Транспортування, як і в попередніх випадках, безкоштовне. Водночас передбачалась відсутність супроводу з військових [14, арк. 10]. Останнє могло пояснюватися складністю ситуації на фронті та поширенням епідемії тифу у війську. Тому ймовірно не всім укладачам угод надавалася військова охорона.

Унікальною в своєму роді є угода від 7 жовтня, адже постачальниками-продавцями виступали аж три купці з Галичини, згадані вище Соломон Герцвайг, Давид Баверон і Герш Райх, котрі пообіцяли поставити за два місяці 1500 пудів тютюну. Після ревізійної проби вони мали отримати за нього 7100 крб за пуд. Половину запланованої кількості мали доставитися до 30 жовтня (по 200 пудів до 8, 15, 22 жовтня, і 150 – до 30 жовтня). Решта мала потрапити до галичан у наступному місяці [14, арк. 26]. Наступного дня ці ж особи уклали нову угоду з Начальною інтендантурою. Вони збиралися доправити на склади-магазини УГА по 10000 пудів картоплі, гороху, квасолі і капусти, а також по 1000 пудів сала і цибулі належного виду. Натомість отримати кошти по ціні 75 крб за пуд картоплі, 220 крб – за пуд квасолі чи гороху, 50 крб – за пуд капусти, 3600 крб – за пуд сала і 200 крб – за пуд цибулі. Це була довгострокова угода – до 31 грудня. В угоді розписувалися штрафні санкції, а суперечки мали розв'язуватися у загаданому вище Польовому суді Команди етапу УГА 12, [14, арк. 25–25 зв.].

Цінним товаром з Галичини, необхідним не лише для війська й цивільних, була сіль. 17 жовтня угоду на поставку двох вагонів солі (20 000 кг) з УГА уклав галицький купець Віктор Пристажев-

ський. Він зобв'язувався доставити свій товар до 6 листопада. Натомість мав отримати один вагон цукру (10000 кг). Обмін планувався на старому російсько-австрійському кордоні, на території УНР коло Волочиська. Грошова застава передбачалася на вибір постачальника: в українських карбованцях, або в австрійських кронах [14, арк. 17].

Торговельні угоди Начальна інтендантура укладала також і з правобережними купцями. Так, наприклад, Арон Баверман із Жмеринки, згідно угоди від 13 жовтня зобов'язався поставити щотижня до Жмеринки 200 пудів живої ваги ВРХ, на тих самих вимогах до останніх, як і в казанних вище угодах (допустима норма 5% телят). За один пуд живої ваги Начальна інтендантура обіцяла заплатити 500 крб. Грошова застава становила 10 тис. крб, всі розбіжності мав вирішувати Польовий суд Команди етапу УГА [14, арк. 14].

Окрім ВРХ відбувалося постачання і іншої харчової продукції. Відповідно до угоди від 15 жовтня з жмеринським купцем Шаєю Анцельовичем галицьке військо щотижня мало отримувати не менше 100 пудів свинячого сала (не старе, чисте, не тонше 4 см) по ціні 3600 крб за пуд. Однак у цьому випадку постачальник не отримував охорони, а лише – право на безкоштовне транспортування. Всі спірні питання мали вирішуватися в Польовому суді Команди етапу УГА. Грошова застава в Головній скарбниці обчислювалася в 18 000 крб [14, арк. 11]. Сало зобов'язувалися поставити також Іван Кадайський і Володимир Чировський. У їхньому випадку не визначалася квота на тиждень, а вказувалася кількість за місяць – 600 пудів (з 16 жовтня по 18 листопада). Але якщо вище загадані купці отримували гроші за свій товар, то дані купці – цукор, з розрахунку один пуд сала за шість пудів цукру. Вимоги до сала були як і в попередніх угодах, але купці мали право на охорону 12 [14, арк. 16].

Важливим компонентом для галицького війська було забезпечення його кінських сил вівсом. Тому Начальна інтендантура з охотою укладала угоди на його постачання. 1 жовтня така домовленість була досягнута з подільським купцем Мортком Лашевером. В обмін на 15 тис. пудів вівса галичани віддавали 5000 пудів цукру. Графік поставки складав кілька етапів, в ході кожного з яких передбачалося отримання по 3 тис. вівса [14, арк. 20].

Практикувалися Начальною інтендантурою укладання торгових угод одночасно з кількома правобережними купцями. Так, відповідно до однієї із них, датованої 15 жовтня, Арон Баверман і Домрацький мали поставляти щотижня не

менше 100 пудів свинячого сала (не старе, чисте, солоне, неменше 4 см товщини) по ціні 3595 крб за пуд. Грошова застава в Головній скарбниці обчислювалася в 18000 крб. Оплата товару розпочиналася лише після отримання хоча б 20 пудів сала та їх перевірки на якість. Купці отримували право безкоштовного транспортування [14, арк. 12].

«Сальну» угоду 28 жовтня з галичани уклали також з подільськими купцями Китайчуком Матвієм з Балок та Фадієм Саврасовим з Бару. В обмін на пуд сала купці хотіли отримати шість пудів цукру. Всього вони пропонували поставляти по 20 пудів сала щотижня. Отримати його вони моли за відповідними посвідками з цукрового заводу в Барі [14, арк. 18].

Того ж дня Начальна інтендантура уклала угоду з Ізраїлем Хайцманом з Жмеринки на доставку до Бару впродовж 5 тижнів 3 тис пудів живої ваги ВРХ в обмін на цукор [14, арк. 19-19 зв.].

Овес також зобов'язувався постачати і Ізраїль Хайцман. В обмін на чистий, здоровий без домішок овес він сподівався отримати від галичан цукор. Розрахунок передбачав наступну схему: три пуди вівса – один пуд цукру. Це була найменш тривала угода. Дія її охоплювала проміжок від 2 до 5 жовтня 1919 року [14, арк. 21].

Архівні джерела свідчать, що зазвичай уклалися угоди на постачання якогось одного виду необхідних поставок. Водночас мала місце наявність угод, які стосувалися поставок більш ніж одного виду закупівель, необхідних для війська. Так, наприклад, 2 жовтня було укладено угоду між Начальною інтендантурою і Шаєю Анцельовичем, згідно якої впродовж трьох тижнів торговець мав доставити до харчового складу в Жмеринці 1000 пудів вівса по 175 крб за пуд, 5000 пудів картоплі – по 70 крб, 3000 пудів капусти та 1000 пудів квасолі – по 50 крб та 1000 пудів гороху по 200 крб за пуд. Овес мав бути чистий, без домішок, здоровий; картопля – не перемерзла, очищена від землі; капуста – без зіпсованого листя; квасоля і горох не протухлий і не червивий [14, арк. 22–22 зв.]. А згідно угоди від 12 жовтня з жмеринським купцем Ізраїлем Хайцманом, передбачалася доставка 2000 пудів картоплі на ст. Бар або ст. Жмеринка; 1000 пудів вівса на цукровий завод у Барі, 500 пудів ВРХ в Бар або Жмеринку. Термін постачання визначався в два тижні, з можливістю поділу його на чотири партії. В угоді визначалися необхідні умови: картопля (середнього розміру, очищена від землі) в мішках, які залишаються власністю Начальної інтендантури; худоба здорова, не старша 12 років, живої ваги не менше 10 пудів.

За все це передбачався розрахунок цукром: за один пуд цукру – три пуди картоплі, або три пуди вівса; а за один пуд живої ваги – 36 фунтів цукру. Для безпечної доставки галицька інтендантська служба брала на себе зобов'язання надати необхідні посвідки та двох стрільців, утримання яких лягало на кошти торговця [14, арк. 9].

Долучилися до укладання торгівельних угод з Начальною інтендантурою і вінницькі купці Рутфайн і Ледерман, які зобов'язалися доставити для галичан на харчовий склад у Жмеринці не менше 800 пудів живої ваги ВРХ (ваги не менше 10 пудів за одиницю та 8 пудів за телят) по ціні 550 крб за пуд. Для ескорту їм виділялося 4 стрільці [14, арк. 29].

Слід зазначити, що торгівельні угоди стосувалися не лише продуктів харчування. Так, купець Фіттерман зобов'язався доставити 55 пар мундирів [13, арк. 137], а Баверман – 1500 пар білизни [13, арк. 132].

Останні торговельні угоди було укладено в листопаді 1919 року. Відповідно до однієї з них, від 2 листопад, постачальником виступав Іван Білогуров з Бару, передбачалася доставка до Начальної інтендантури 10 пудів соленого, чистого і не менше 4 см товщини сала. За кожен пуд продавець мав отримати по 3700 крб. Згідно до сформованої практики таких угод умовах, він сплачував всі гербові збори [14, арк. 30]. Чи не найостанньою стала угода від 22 листопада, укладена Начальною інтендантурою з Оксманом на поставку галицькому війську 1000 мішків (за кожен мішок купець мав отримати по 30 крб) [13, арк. 135].

Звичайно, не всі угоди були завершені. Траплялися випадки і вимушеного розірвання угоди з боку Начальної інтендантури через неможливість постачальника її виконати. Так, наприклад, сталося з угодою від 3 жовтня з Пилипом Барабаном на поставку 500 пудів пшона, 500 пудів гречки за розцінкою по 510 крб за пуд. [13, арк. 24]. Через те, що територія, з якої він мав постачати продукти харчування, була вже на 10 жовтня захоплена ворожим військом, вона була розірвана [13, арк. 23]. Мали місце і розірвання угод за згодою обидвох сторін, (приводом могло бути навіть запізнення на день запланованої доставки) [13, арк. 26; 28].

У результаті різних заходів, в т.ч. і торговельних угод, вдалось нагромадити значну кількість продовольчих ресурсів. Скажімо, харчовий склад УГА, що знаходився у Жмеринці, на 1 жовтня мав на обліку: вівса – 785 кг, збіжжя – 212 634 кг, капусти – 805 кг, цукру – 17 000 пуд., нафти – 49 л, м'ясних консервів – 7090 банок тощо [16, арк. 7].

Загалом найбільш повний результат є поки що лише щодо згаданої вище угоди галицьких купців на поставку тютюну УГА. З запланованих 1500 пудів тютюну галицьке військо отримало лише 200 пудів [13, арк. 27].

Висновки. Таким чином, УГА, в особі такої структури як Начальна інтендантура, восени 1919 року проводила цілеспрямовану активну діяльність щодо усунення проблем матеріального та харчового забезпечення галицького війська під час його перебування на Правобережній Україні. Не останню роль в організації та реалізації цього відводилося торговельним угодам, які уклалися як з галицькими, так і наддніпрянськими купцями. Угоди могли укладатися як з одним, такі і кількома купцями. Документи свідчать, що вони стосувались придбання найрізноманітнішого майна і продуктів харчування. Мали місце

домовленості про поставки як одного товару, так і кількох. Начальна інтендантура розраховувалася з торговцями ними не лише грішми, а й використовувала братерні операції. Головним обмінним фондом для галичан став цукор. Угоди уклалися належним чином, у них прописувалися як зобов'язання продавця, так і покупця. Практикувалася схема, коли суму виплачувала поступово – спочатку її більшу частину, а згодом – решту, або взагалі рівномірними частинами. Транспортні витрати покривалися продавцем, він же сплачував гербовий збір. Доставка зазвичай здійснювалася в супроводі охорони, наданої Начальною інтендантурою, утримання якої відбувалося коштом продавця. В силу воєнно-політичних обставин не всі угоди виконувалися. Але завдяки їм вдалося уникнути, в більшій мірі харчової, і в меншій – матеріальної, проблеми забезпеченості УГА.

Список літератури:

1. Бемко В. Команда Запілля і Команда Етапу. *Українська Галицька Армія: У 40-річчя її участі у визвольних змаганнях: Матеріали до історії*. Вінніпег: Вид. хор. УСС Д. Микитюк, 1958. Т. 1. С. 362–364.
2. Галушак М. Діяльність Команди Запілля та Команди Етапузбройних сил ЗОУНР у період з червня по грудень 1919 р. *Українознавство*. Київ, 2018 р. № 2 (67). С. 60–71.
3. Доценко О. Літопис української революції. Матеріали і документи до історії української революції. Київ; Львів, 1923. Т. 2. Кн. 4. 362 с.
4. Завальнюк О.М., Олійник С.В. Українська Галицька армія на Поділлі.
5. Кравс А. За українську справу: Спомини про III корпус УГА після переходу за Збруч. Львів: Червона Калина, 1937. 99 с.
6. Левицький О. Галицька армія на Великій Україні (спомини з часу від липня до грудня 1919). Відень, 1929. 193 с.
7. Ляскович Т. В. Акція «Тиждень українського козака» на Поділлі: організація, хід, наслідки (вересень – листопад 1919 р.). *Матеріали XVI Подільської наукової історико-краєзнавчої конференції [присв. 55-річчю проведення першої Подільської історико-краєзнавчої конференції, 25-річчю діяльності Центра дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при К-ПНУ імені Івана Огієнка] / [ред. кол.: Копилов С.А. (співголова), Ресент О.П. (співголова), Баженів Л.В. (відп. ред.) та ін.]*. Кам'янець-Подільський: Тов «Друкарна «Рута», 2020. С. 82–87.
8. Олійник С.В. Продовольче і військово-господарське забезпечення Української Галицької армії на Поділлі (липень-листопад 1919 р.) *Матеріали IX Подільської історико-краєзнавчої конференції*. Кам'янець-Подільський, 1995. С. 293–295.
9. Рутар В. Є. Інтендантура Галицької армії (1918–1919 рр.). *Військово-науковий вісник*. 2011. Вип. 15. С. 179–197.
10. Солдатенко В. Ф., Савчук Б. П. Галицька армія у Наддніпрянській Україні. Київ: Світогляд, 2004. 213 с.
11. Станімір О. Моя участь у Визвольних змаганнях 1917-1920. Торонто, 1966. 192 с.
12. Хробак М. Інтендантура. *Українська Галицька Армія: У 40-річчя її участі у визвольних змаганнях: Матеріали до історії*. Вінніпег: Вид. хор. УСС Д. Микитюк, 1958. Т. 1. С. 262–267.
13. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. Ф. 2188. Оп. 1. Спр. 73. 170 арк.
14. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. Ф. 2188. Оп. 1. Спр. 94. 30 арк.
15. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. Ф. 2188. Оп. 1, Спр. 103. 314 арк.
16. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. Ф. 2188. Оп. 1, Спр. 120. 45 арк.
17. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. Ф. 2188. Оп. 2. Спр. 1. 73 арк.

18. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. Ф, 2188. Оп. 3. Спр. 16. 12 арк.
19. Шанковський Л. Українська Галицька Армія: воєнно-історична студія. Вінніпег: Вид-во Дм. Микитюка, 396 с.

Oliinyk S.V. TRADE AGREEMENTS OF THE UKRAINIAN GALICIAN ARMY AS A COMPONENT OF ITS SUPPLY ORGANIZATION IN RIGHT-BANK UKRAINE IN 1919

The article, based on the use of unpublished and published sources and professional literature, covers the history of the Ukrainian Galician Army in the Right-Bank Ukraine. The subject of attention is the place and role of trade agreements in the organization and implementation of the process of ensuring the functioning of the Galician army in the region in autumn 1919. It is shown that this topic has not yet been the subject of due attention of historians and needs to be researched. The historical conditions in which trade agreements were signed are characterised. The author analyses the components of the process of organising and solving the problem of supplying the Galician army and proves the necessity of using trade agreements in this system. Specific examples show that trade agreements were concluded by the Ukrainian Galician Army through its General Intendant's Office with merchants of the Naddnistrrian and Naddniprianshchyna. It is noted that the earliest known trade agreement is dated 11 September, and the latest was concluded on 22 November 1919. It is found that the agreement could be concluded not only with one merchant. Several merchants could have represented the seller in the transaction. There were facts of repeated agreements on the supply of the necessary goods with the same merchant. The author analyses the objects and conditions of sale and exchange. It is proved that the trade agreements concerned food and material supplies for the Galician army. The main share of the army's supply was made up of food items: cattle, lard, salt, potatoes, cabbage, and oats. The vast majority of trade transactions involved monetary payments. Usually, it was rubles, but in the case of sellers from Galicia, Austrian crowns were allowed. Barter settlements were widespread. It is noted that the main exchange fund of the Galician army was sugar, which was in the sugar factories under its control. The article shows that the supply agreements were not limited to any one product, but sometimes concerned several different types of products. It was noted that the agreements were duly executed, with detailed obligations of the seller and the buyer. With the consent of all parties, disputes were resolved through the Field Court of the Ukrainian Galician Army's Stage Command. It is shown that not all agreements were fulfilled. There were objective reasons for this. Nevertheless, the trade agreements concluded between the Chief Intendant's Office and merchants from the Naddniprians and Naddnistrrianshchyna helped to solve the problem of supplying the Galician army, especially in terms of food, and contributed to the preservation of its functioning on the territory of the Right Bank in autumn 1919.

Key words: Galician army, supply, Right-Bank Ukraine, Ukrainian Galician Army, trade agreements.